

Ad Romanos

Et cupiditas. Secundo ponit pccellus superbie ex quo primo in corde nascit elatio vt scilicet homo se super alios effe rat. **Luc. 18.** Non sum sicut ceteri hominum. Unde dicit co tra elatos illud. **ps. 137.** Reqs elati sunt oculi mei. Secundo ex supbia in opere nascitur nouitatis presumptio. Et quibus ad hoc subdit. Inuētores maloz qz eniz bona iam sunt a deo et ab hoibus instituta. psequēs est vt ipsi de nouo ad inueniāt mala. **ysa. 3.** Adinūctōes eoz cōtra dñm. Et cō sequenter ponit ipse omissiones. Et primo respectu superioruz. Unde qñtū ad pentes dicit. Parentibz nō obe diētes. Contra id qd dicit ephe. 6. Filij obedite parenti bus vestris in dño. Quātum aut ad deum dicit. Inspicē tes id est cōtra diuinā reuerētiā agētes. **Job. 28.** Ecce timor dñi ipsa est sapiētia et recedere a malo intelligētia. Secundo ponit omissionē qñtū ad seipm cum dicit. Incōpo sitos in habitu et in incessu. **Ecc. 19.** Amier corpis 2 ri sus dēctum et ingressus hoīs enūciant de illo. Quēdaz tñ inculpātur. **ysa. 3.** De hoc qz cōposito gradu incedebant qz illa cōpositio excedebat modū cōmūne hominuz inter quos cōuerfābatur. Tercio ponit omissionē qñtū ad pa res ad quos debent habere primo affectum in corde. cō tra qd dicit. Sine affectōe. **puer. 12.** Viscera ipioz cru delia. 2. **tbl. 3.** Erunt hoies seipos amātes scz et nō ali os. Secundo debet homo eis exhibere socialē cōuersationēz cōtra qd subdit. Absqz federe qz scz alijs socialit nō cōi uūt. **Judicū. 18.** Percusserunt eos in ore gladij. eo qz cū nullo hominū haberēt quicqz societatis ac negocij. **Ecc. 4.** De soli quonā cū ceciderit rē. Quarto qñtū ad infes riores subdit. Sine misericordia quā debemus miseris ex hibere. **Jac. 2.** Judicij sine misericordia illi qui non facit misericordiā rē. Deinde cū dicit. Quia cum iusticiāz. oñdit eoz esse obnoxios ire sue vindictē diuine. Circa qd tria sunt cōsiderāda. Primo naturalis eoz affectus quia cū cognoscerēt deū iustum sicut et omēs alias pfectiones habēt nō crediderūt qz p peccatis penam inferret. **Sop pho. primo.** Dicit i cordibz suis nō faciet dñs bene 2 nō faciet dñs male. Et hoc est qd dicit. Qui cū iusticiā dei cognouissent nō intellexerūt. Secundo pena peccatis eozz debita cū dicit. Digni sunt morte. Infra sexto Stipēdia peccati mors est. Dignū est em qz aia qz deserit deus a cor pore suo deseratur p mortē corpalem. et finaliter deserat a deo p mortē eternā. de qua dicit i **ps. 33.** Mors petōz pessima. Et apoca. 2. In his mors scda non habebit pos testatē. Tertio cōsiderandū est qbus talis pena debetur. Et primo his qz talia agūt scz predicta petā scdā illud **ps. 5.** Disti omēs qui opant iniquitatem perdes omnes qz lo quūtur mēdaciū. et non solū illis qz faciūt sed etiam his qz cōsentiant facientibz. Et hoc duplr. Ano modo directe vel laudādo pctā scdm illud. **ps. 9.** Laudatur peccator in desiderijs anime sue. Al etiam prebēdo cōsiliū et fa uorem. scdm illud 2. **pa. 19.** Impio prebes auxiliū. Alio modo indirecte quādo non reprehēdit aut impedit quoz cūqz modo si potest. et precipue si ex officio incūbat. sicut peccata filiozū imputantur hely. sicut patet. 1. **regū. 4.** Nec autem specialiter apfius dicit ppter quosdam sapiē tes gentiliū qui et si ydola non colerent: tamen colenti bus non resistebant.

Capitulum secundum.

Propter qd inexcusabilis es o homo omnis qui iudicas In quo enim al terū iudicas teipsum condemnas Eadem enim agis que iudicas Scimus em quoniam iudicium dei est scdm veritates in eos qui talia agunt Existimas aut o homo

qui iudicas eos qui talia agūt et facis ea qz tu effugies iudicium dei An diuitias boni tatis eius et patiētie et lōgaminitatis ei? cō tempnis Ignoras quāz benignitas dei ad penitentiam te adducit. Scdm autem duri ciam tuam et ipenitens cor thesaurizas tibi trā in die ire et reuelatiōis iusti iudicij dei. Postqz apostolus ostendit qz gentiles iustificari nō sunt ex veritatis cognitione quā habuerunt. hic ostendit qz ne qz etiam iudei iustificati sunt ex his in quibus gloriaban tur. Et sic vtriqz est necessaria ad salutem virtus euāge lice gratie. **Prō qz dicit qz iudei nō sunt iustificati ex lege** Secdo qz nō sunt iustificati ex genere de qz gloriabāt. 3. cap. Quid qz ē apli? Tertio qz nō sunt iustificati excircū cisiōe. 4. capitulo Quid qz dicem? Circa primū cōside randum est qz iudei et gentiles ad fidem cōuersi semicē iudicabāt de priorī vita. Iudei eniz gētibz obijciebant qz sine dei lege viuētes ydolis imolabant. Gētiles aut ob iciebant iudeis qz lege dei accepta eaz nō seruabāt. Pri mo ergo vtrōsqz arguit de inordinato iudicio. Secdo spe cialiter ostendit qz iudei nō erāt digni premio quia ea in quibus gloriabātur non sufficiebant ad salutē ibi. Nō eniz audiuit legem. Circa primū duo facit. Primo cōsūtat hu manū iudiciūz. Secdo astruit et cōmēdar diuinū ibi. Sci mus em. Circa primū duo facit. Primo pponit mutuo se iudicātes inexcusabiles esse Secdo assignat rōnem ibi In quo enim. Primo ergo cōcludit ex pmissis dicens. ppter qd gē tiles veritatē de deo cognitā in iustitia des tinuerūt. Homo qz iudicas aliu hominē iexcusabilis es sicut supra primo dixit. ita vt sint iexcusabiles. Adidit au tem omnes Quasi dicat. quicūqz sis siue gentilis siue ius deus. qz etiam gentilis de quo magis videbāt non potest excusari p ignorātiā. sicut supra ostensū est. 1. **corinth. 4.** Nolite ante tēpus iudicare. Deinde cū dicit. In qz enim assignat rationem excludēdo causam excusationis. primo quidem ignorātiā scdo innocētiā ibi. Eadem eniz Ignorātia quidē excludit p iudicium. qz eniz tu dicat aliquid quasi male agentē demonstrat se agnoscere illud esse malū et ex hoc ostēdit esse cōdemnabile et hoc est qd dicit. Ideo inqz es inexcusabilis. In qz enim iudis cas alter. Hi male agentē teipm condemnas. i. oñdis te esse cōdemnabilem. **Dat. 7.** Nolite iudicare et non iudi cabimini. Non tamē credendū est qz omne iudiciū sit cōs demnatiōis causa. Est eniz triplex iudicium. Unū quidē iustū qz scz fit scdm relām iusticie. **Sap. 1.** Diligite iusti ciam qui iudicatis terram. Aliud est iudiciū non iustū qd scz fit cōtra regulam iusticie. **Sap. 6.** Luz essetis ministri regni eius nō recte iudicatis. Est aut tertij iudiciū teme rarium cōtra qd dicit **Ecc. 5.** Ne temere qd loqris. Ad quidē du plr cōmittit. Ano modo qñ aliqz pcedit circa id qd est sibi cōmissū iudiciūz absqz debita veritatis cog nitiōe contra id qd dicit. **Job. 29.** Causam quā ignorabā diligentissime inuestigabaz. Alio modo quādo aliquis vsurpat sibi iudiciū de occultis de quibus solus deus iu dicare habet. Contra id qd dicit. 1. **corinth. 4.** Nolite an te tempus iudicare quoad usqz veniat dominus qz illumi nabit rē. Est autem aliquid occultū non solū quo ad nos sed secundum sui naturam ad solam dei cognitionem per tines quidez primo cogitatio cordis. scdm illud. **Je. 17.** Prāuū est cor hominis et scrutabile qz cognoscat illud Ego dñs scrutās corda pbans renes. scdo contingēs fut urū scdm illud. **ysa. 51.** Annūciate que vētura sunt infu turū et dicem qz vij estis vos. Et ideo sicut dicit aug. de sermone domini in mōte duo sunt in quibz tem erariū iudicium cauere debemus. vel cū incertū est qz quisqz sus

Ad Romanos

catorum scdm illud Jo. 20. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata etc. Et hoc quidem corde scz et ore et opere dum aliqs perseverat vsq; ad finē vltimū. Et sic finalis impenitētia est peccatū in spiritu sanctum de q; manifestū esse irremissibile. Magistri dō sequētes dicūt peccatū in spm sanctum scz qd cōmittit ex certa malitia q; p̄trariatur a p̄p̄riato spiritui sc̄to scz bonitati. sicut et p̄ctm in filium dei qd est ex ignorātia q; opponit sapiētie q; a p̄p̄riatur filio. Et similiter p̄ctm in patrē potest dici qd sit ex infirmitate q; cōtrariatur potentie q; est a p̄p̄riatū p̄ris. Sic ergo p̄ctm qd ē in patrē v̄l in filium dicit remissibile q; ex hoc ipso p̄ctm videt aliquā excusationē habere qd ex ignorātia vel ex infirmitate cōmittit. qd autē ex certa malitia cōmittitur nullā in se habet excusationis causā. et ideo dicitur irremissibile q; nō habet in se vnde remittat. Itē qnq; deus illud ex sua bonitate remittat sicut qnq; ex sua virtute curat morbū q; est de se incurabilis. Et fm hoc asignantur sex species p̄cti in spiritum sanctū excludētes ea p que p̄ctm remittit quorū prima duo accipiunt p̄ res p̄ctū ad eam q; se tenet ex parte dei scz spes diuine misericordie cui opponit desperatō et timor diuine iusticie cui opponit presumptio. Alia vero duo accipiuntur ex parte hoīs scz p̄ceptus boni cōmutabilis cui opponitur obstinatio que hic duricia dicit p̄ quā scz aliqs obfirmat aīaz suā ad p̄ctm. et destinatio auersionis a deo cui opponitur cor impenitēs qd scz nunq; pponit p̄ penitētiā reuertit ad deum. Alia vero accipiuntur ex parte donorū vel quorū vnus est fides secundum illud p̄uer. 5. Per fidē purgatur p̄ctā. et huic opponit sp̄gnatio veritatis agnitio. Aliud autē est caritas secundū illud p̄per. 10. Antuerſa descripta operit caritas et huic opponit inuidētia fratne gr̄e.

Lectio secunda

Qui reddit unicuique secundum opera eius his quidem quod secundum patientiam boni operis gloriam et honorem et incorruptionem querentibus vitam eternam. His autem qui sunt ex contentione et qui non acquiescunt veritati credunt autem iniquitatis ira et indignatio: tribulatio et angustia in omnem animam hominis operantis malum: iudei primum et greci. Gloria autem et honor et pax omni operanti bonum: iudeo primum et greco. Non enim est acceptio personarum apud deum. Quicumque enim sine lege peccauerunt: sine lege peribunt. Et quicumque in lege peccauerunt: per legem iudicabuntur.

Postq; ap̄tus p̄p̄osuit veritatem diuini iudicij: exclusa cōtraria opinione. hic manifestat diuini iudicij veritates et primo p̄p̄osuit qd iudicet. sc̄do manifestat p̄p̄osuit ibi. His qd ē fm pa. p̄p̄osuit autē primo veritatem diuini iudicij q̄ntū ad duo scz q̄ntū ad opa. et q̄ntū ad p̄sonas. q̄ntū ad opa qd ē q; in p̄p̄ti nō reddidit fm opa scz qnq; male agētibus gr̄am largit sic ipi paulo ap̄lo q; p̄r̄ blasphem⁹ et p̄ sequuntur misericordiam cōsequunt⁹ ē ut dicit 1. thi. 1. S; hoc nō erit in die iudicij qn̄ erit tēp⁹ fm iusticiā iudicādi p̄s. Cū accepero tēpus ego iusticiā iudicabo. Et ideo alibi dicit in p̄s. Sc̄dōz opa manū eorū retribue illis. Quāntū ad p̄sonas attendit veritas diuini iudicij. q; retributiōis eq̄litas seruabit q̄ntū ad oēs. 2. cor. 5. Quis nos manifestari oportet. Videt autē q; nō sit fm opa retributiō futura q; p̄ctō tēporali pena eterna retribuet. S; dicendum ē q; sicut aug. dicit 21. de ciui. del. In retributiōe iusticie nō

cōsiderat eq̄litas tēporis inf culpa et penam q; etiā scdm hūanū iudiciū p culpa adulterij q; breui hora cōmittitur. Inligit pena mortis in q; nō attendit legisator mortē occisionis. S; poci⁹ q; p mortē p̄petuo excludit a societate viuētium. Et sic etiā suo modo hō p culpa tēporali punitur pena eterna. Et ideo nō ē mirū si p̄ctā cōmissa p̄ra caritates p quā scz ē societas inter deum et hoīes eternalit diuino iudicio punitur. Et hoc qdē esse iustū ex tribus apper ex infinita dignitate dei in quē peccat. tanto enī q; gr̄a uis peccat quāto maior est dignitas p̄sone in quā peccat sicut plus peccat q; pcutit principē q; pcutit priuatā p̄sonā. Et sic cum culpa peccati mortalis sit qdā mō infinita oportet q; et infinita pena respōdeat. Et sic cū non possit esse infinita scdm intensiōem relinq̄tur q; sit infinita sc̄dum duratiōem. Sc̄do apparet ex voluntate p quam peccat. Quicūq; em mortaliter peccat auersus ab incōmutabili bono finē cōstituit in bono cōmutabili. sicut fornicator in delectatione carnis. auar⁹ in pecunia. Et q; si nis per se appetit: q; cūq; appetit finē fert in illud volens illd semp̄ obtinere. si aliqd aliud nō obsistat. Unde ille q; peccat mortaliter voluntatē habet p̄petuo in p̄ctō manēdi nisi forte p accidēs. sic qn̄ timet penā v̄l aliqd aliud ipe dimittit. Unde cōueniens est vt ex quo homo fm suam voluntatē peccatū p̄petuo obtinēdi appetit q; eternaliter p illo punitat. De⁹ enim q; est inspector cordis p̄cis pue ad voluntatē peccantis attendit. Tercio ex p̄te affect⁹ p̄cti q; ē subtracō gratie ex qua sequitur q; homo quantum est de se p̄petuo maneat in peccato a quo exire non potest nisi p auxilium gratie. Nō est autē cōueniens vt durate culpa cesset pena. et ideo in p̄petuū durat pena. Quā autē dicit reddere unicuique fm iua opa nō ē intelligendū q; fm eq̄litate operū q; p̄mū excedit meritū sed sc̄dōz p̄portionē. q; bonis retribuet bona et meliorib⁹ meliora. Et eadē ratio est de malis. Deinde cū dicit. His qdē q; scdm patientiam. manifestat p̄p̄osuit et p̄mo q̄ntum ad opera. sc̄do quāntū ad p̄sonas ibi. In omnē aīam. Quāntū autē ad opa ostendit veritatem diuini iudicij. primo quāntū in bonis. sc̄do in malis ibi. His autē qui ex contentiōe. Circa primū duo cōsiderāda sunt scz meritū et p̄mū. ad meritū tria cōcurrunt. Primo qdē patientia qd potest intelligi. In modo de patientia dei de q; supra dicitur est. In diuinitas bonitas et patientie. vt intelligatur illi esse scdm patientiam boni opis scz dispositi q; bene patientia dei veritatur bene opando. Alio modo potest intelligi de patientia hoīs qd etiā intelligi potest dupl. In nō fm q; patientia importat tolerantiam aduersorū cū eq̄nitate cordis. hoc autē necessariū est q; aliqs a bono ope nō desistat. p̄p̄ mala q; patitur. et hoc est q; dicit scdm patientiam boni operis. Jac. 1. Patientia opus p̄fectū habet. Luc. 21. In patientia v̄ra possidebitis aīas vestras. Sc̄do potest intelligi patientia p lōganimitate siue p p̄p̄erantia vt scz ali quis a bono ope p̄pter tediū nō recedat. Jac. vltio. Patientes estote fr̄es vsq; ad aduētū dñi. Ad heb. 10. Patientia vobis necessaria est. Scdm est tonitas opis qd q; dē dicit bonū fm ordinē ad debitum finē. et scdm q; cōuenit regule debite que est lex dei et ratio hūana. Gal. vltio Bonū facientes nō desiciamus. Sc̄do tangit recitū do iustitias q̄rētibus vitam eternā vt scz finalis q; homo patit vel in bonis q; agit nō querat aliqd tēporale s; eternum. Mat. 6. Primum q̄rite regnum dei. Et parte etiā premij tangit tria. quorum primum est gloria q; significat claritatem sc̄toz etiā intrinsecā qua replebuntur in mente fm illd 1. sa. 58. Implebit splēdoribus aīam tuā. et exteriorē q; splēdebit in corpore. Mat. 13. Fulgebūt iusti sicut sol in regno p̄ris eorū. p̄s. Et stabūt sc̄ti in gloria. Et sc̄do tangit honor per quē significat sc̄toz dignitas et reuerētia q; eis exhibet ab omni creatura. Et tūc em̄ reges et

facer dotes. apo. 5. **F**ecisti nos deo nro regnuz & sacerdos
tes. Et vltim^o cōputabunt inter filios dei. fm illd sap. 5
Ecce qmōdō cōputati sunt inter filios dei. ps. **M**imis ho
nozati sunt amici tui de^o. **T**ercio rāgitur incorruptio
qz scz illa gloria et honor nō erunt transitoria sicut ea que
sunt in hoc mūdo. 1. cor. 9. **M**ū qdem vt corruptibilē cor
ronā accipiant nos aut incorruptā. **D**einde cum dicit.
His aut ondit veritatē diuini iudicij in malis in qb^o etiā
tangitur culpa & pena. et qntum ad culpā tangitur tria.
quoz primū est cōtentionis p̄tinacia que qdem p̄rio potest
intelligi hoīs ad deū beneficijs ad se vocātem. p̄tra quez
hō cōtēdere videt diuina b̄nificijs resistēdo deut. 31. **A**d
huc viuēte me & ingrediete vobiscū semp cōtētiōse egiss^t
cōtra dñm. **S**ecōdo potest intelligi de cōtentione hoīs
cōtra fidem. 2. thi. 2. **N**oli verbis cōtēdere. **T**ercio po
test intelligi de cōtentione hoīm ad inuicē q̄ cōtrariat carit
ati q̄ est mater v̄tutū. Jac. 3. **U**bi selus & cōtento ibi in
cōstātia et omne op^o p̄rauit. **T**ercio ponitur duritia eoz
scz q̄ nō acq̄sūt veritatē. **Q**uod potest vno modo intelli
gi de veritate fidei. Jo. 8. **S**i veritatē dico q̄re vos nō cre
ditis mihi? **A**lio modo de veritate diuine iusticie cui non
acq̄sūt veritatē diuini iudicij nō credētes. eze. 18 **D**i
xistis nō est equa via dñi. **T**ercio potest intelligi de verita
te vite cui nō acq̄sūt q̄ peuerse viuūt. Jo. 3. **Q**ui facit
veritatem venit ad lucē. **T**ertio aut tangit malicia in hoc
q̄ dicit. **C**redūt aut iniquitati vel qz cōtentiūt p̄suadētibus
iniquitatē. puer. 17. **M**alus obedit lingue iniqui. **U**t qz cre
dūt impunitatē peccōz q̄ in diuinā iniquitatem redundaret
ecc. 5. **N**e dixeris peccati & qd mibi accidit triste? **C**re
dūt iniquitati. i. infidelitati. s. doctrine q̄ est cōtra fidē. 2.
the. 2. **J**udicent oēs q̄ nō cederūt veritatē. sed cōsen
serūt iniquitati. **A**x parte aut pene. quattuoz ponitur. que
qdem dupl^r distingui possunt. **U**no mō vt tra id est pena
et vindicta corporalis intelligat esse post iudicij. sopho.
1. **D**ies illa dies ire. **I**ndignatio aut in iudicio qm̄ impij
sibi p̄s indi gnabitur sit ex peccis q̄ cōmiserūt sap. 5. **E**rra
uimus a via veritatis. **T**ribulatio aut et angustia p̄tinēt
ad aīam sepatam a corpe ad resurrectionē. puer. 1. **Q**uā
do venerit sup vos tribulatio & angustia. **A**lio mō pos
sunt distingui vt prima duo accipiāt ex pte dei cui^o ira de
citur dispositio ad puniendū q̄ est malis horribilis apo. 6.
Dicēt montibus & petris cadite sup nos &c. **I**ndignatio
ei^o referē ad hoc qz peccatores indignos reputabit vita et
na ps. **Q**uib^o irraui in ira mea si introibūt. **A**lia vero ac
cipiāt ex pte hoīs **E**t tribulatio qdē dicit a tribulo q̄ pū
git. **A**ndē ad tribulationē potest p̄tinere omne qd dolozes
infert. sopho. 1. **H**or diei dñi amara tribulabit ibi fortis.
Angustia aut dicit ex hoc qz antm^o hoīs angustiat nō va
lēs inuenire remediū p̄tra mala q̄ timer vel iā patit. dan.
13. **A**ngustie mihi sunt vndit^o & qd eligam ignoz. Job.
27. **N**ūqd clamozē illi^o audiet deus cū venerit sup illum
angustia? **D**einde cū dicit **I**n omnē aīam ostēdit veri
tatē diuini iudicij qntū ad psonas **E**t p̄rimo pponit hu
ius eq̄tatē. scdo rationē assignat ibi. **N**on est enim per so
narū. tertio rationez manifestat ibi. **Q**uicūqz est. verita
tē qdē diuini iudicij q̄rum ad psonas ostendit primo in
malis cū dicit. **I**n omnē aīam hoīs opantis. i. p̄tra omnez
aīam. qz sicut gloria scōz ab aīa ad corp^o deuenit. ita re
p̄boz pena p̄rimo & p̄ncipiū ē in aīa & scdo in corpe. qd
p̄p̄ defectū vel culpā aīe refurget passibile. eze. 18. **A**ni
ma q̄ peccauerit ip̄a moriet. **D**icit aut iudei p̄mū et greci
qz iudels maior pena debebat tan qz cognoscētib^o dei vo
lūtate p̄ legē. Luc. 12. **S**eruus scīs volūtate dñi sui dis
gne plagis vapulabit multis. **E**t silt xp̄iani qntū ad idēz
peccatū puta adulteriū vel furuz grauiori pena puniunt^r
qz infidels. heb. 10. **Q**uātomagis putatis maiora me

rerū supplicia q̄ filij dei &c. **S**ed qntū ad totā penam gra
uior est pena infidelij p̄pter peccū infidelitatis qd ē gra
uissimum. **A**ndē dicit. **I**. petri. 3. qz super incredulos ira
dei manet. **S**ecōdo manifestat in bonis & ponit p̄rimo duo
q̄ supra dixit gloriā et honorē. **T**ercio vero. s. pacē po
nit loco incorruptionis quā includit pax et multa alia cō
prehēdit. **N**ō enim potest esse pax hoīs p̄fecta q̄ diu alis
quis timet se amissurū bona que habet. sed tunc aliquis
habet verā pacē cordis quādo habet omnia que cōcupi
scit et ea p̄dere non timet. ysa. 32. **S**edebit populus me^o
in pulchritu. pacis **E**t in his etiāz p̄mātū iudeis attri
buit qz eis sunt p̄rimo p̄missa et in eozum p̄missiōes gē
tes intrōierūt. Job. 4. **A**lij laborauerunt et vos in labo
res eozūz intrōistis. **D**einde cum dicit. **N**on enim est
assignat rationē dīctorum quia scz non est p̄sonarū accep
tio apud deū act. 10. **N**ō ē p̄sonaz acceptor de^o. **O**ppo
nit aut p̄sonaz acceptio iusticie dītributiue. p̄ quā aliq̄s
dītribuit vnicuiqz fm dignitatē p̄sonaz: q̄ acceptio ē qm̄
p̄ter dignitatē dat alicui p̄l^o vt min^o. **T**ūc aut hoc fit p̄ter
dignitatē qm̄ hoc fit nō p̄p̄ cōditōez p̄sonē q̄ facit ad cau
sā hoc ē em̄ causā accipe. s. qm̄ reglā opādī s̄ p̄p̄ p̄sonā
q̄m ip̄a p̄sona accipiat vt causa aliq̄d faciēdi. pura si ali
quis det alicui p̄pter cōsanguinitatem plus de bonis pa
trimonialib^o nō est acceptio p̄sonarū quia cōsanguinitas
est cōueniens causa p̄pter quam in talibus bonis debeat
plus habere. si autem p̄pter cōsanguinitatez aliquis p̄e
latus det alicui plus de bonis ecclesiasticis potest hoc ad
acceptiōem personarū p̄tinere si alias idoneitas nō cō
trahat. non enim cōsanguinitas est ratio cōueniens dī
tributionis honorum sp̄ialium. qz igitur deus omnia cō
uenientissima ratioē facit nō cadit in ip̄m p̄sonarū accep
tio. **D**icitur em̄ sap. 8. **Q**uod disponit omnia suauiter. s̄z vis
detur acceptio p̄sonarū qz peccatoz quosdā in suis peccis
relinquit quosdā ad se vocat. **S**ed dicendum qz persona
rum acceptio opponitur iusticie. **A**ndē locū habet in his
que dantur ex debito qd attendit iusticia. de^o autē nō ex
debito sed gratis peccatores ad penitentiā vocat. si enim
ex operibus iam nō ex grā vt dicit infra 11. **E**t tū. 3. **N**on
ex operibus iusticie que fecimus nos sed scōz suā misericor
diaz saluos nos fecit. **I**n talibus aut beneficijs gratis da
tis nō solum deo fed etiam homini libez est dare cui volū
erit. Mat. 20. **A**n nō licet mihi facere quod volo. **D**e
inde cū dicit **Q**uicūqz est. exponit predictam rationē. qz
enim non sit p̄sonarum acceptio apud deūz patet per hoc
qz omnes qui peccāt puniūtur. **A**ndē p̄rimo loquit quā
tum ad illos qui legem non susceperunt dicens qz quicūqz
peccauerit sine lege scilicet moȳsi accepta a deo sine le
ge p̄bit id est cōdēnabitur nō p̄pter legis transgressio
nem. Job. 4. **Q**uia nullus intelligit in eternū peribunt.
Secōdo loquitur quantum ad illos qui legem scriptam ac
ceperunt et dicit qz quicūqz peccauerint in lege id est post
legē scriptam iudicabuntur per legem id est p̄pter hoc qz
trāsgressi sunt preceptū legi. Jo. 12. **S**ermo quē loquit^r
sum vobis ille iudicabit eum in nouissimo die. **Q**uidam
aut ex hoc modo loquendi occasionem erroris sumperūt
Quia enim apostolus nō dicit quicūqz in lege peccauerit
per legem peribit si dixerat de his qui sunt sine lege cre
diderunt qz illi qui post legem susceptā peccāt iudicētur
aliq̄liter. s. in p̄nti nō tñ peunt. **S**ed sicut dicit glo. quis
p̄p̄ianus dicat nō p̄ire iudeū si non credat in xp̄m cū dñs
dicat qz tolerabili^o erit sodome in die iudicij q̄ eis. vt ha
bet Mat. 12. **A**ndē eze. 18. **N**olo mortē peccatoz. **A**rt
tur aut tali diuersitate i loquēdo qz vt grego. dicit in mo
ralib^o sup illud iob. 36. **J**udicij paup̄ibus tribuit. **Q**ui
dā in futuro iudicio p̄bunt sed nō iudicabūt. i. impij
qui sunt sine fide & lege dei ps. **N**ō resurgent impij in us

Ad Romanos

dicio. qz scz nō est locus disceptandi p̄ra eū q̄ totalit̄ est alienus a deo. Jo. 3. Qui nō credit iā iudicatus est. Alij vero q̄ lege dei t̄ hīe iuscepta peccāt ita p̄bunt qz etiam iudicabūtur q̄si q̄daz disceptatiōe cū eis facta. Unde eze. 34. dicit Ecce ego iudico inter pec̄ et pecus artem et hircorū Sicut t̄ rex vt gre. dicit hostes condemnat absqz audientia ciues aut cū diligenti audientia.

Lectio tertia.

Non enim auditores legis iusti sunt apud deū: s̄ factores legis iustificabūtur. Cū em̄ gētes q̄ legē nō habent naturalit̄ ea q̄ legis sunt faciūt. eiusmodi legē nō hītes. ip̄i sibi sunt lex: q̄ ostendunt op̄ legis scriptū in cordib⁹ suis: testimoniū reddēte illis cōsciētia ip̄orū. et inter se in uicē cogitationū accusantiū aut etiāz defendentiū in die cū iudicabit de⁹ occulta hoīm: s̄m euangelium meum per iesum xpm.

Postq̄ ap̄lus cōsultauit hūanum iudiciū q̄ se gētes t̄ in dei mutuo iudicabant. t̄ diuinū iudiciū cōmendauit. h̄ p̄cedit ad ostēdendū ea q̄bus iudei gloriabant̄ eis nō sufficere ad salutē 2 primo ostēdit p̄positū. sc̄do soluit ea que in p̄trariū dici possent. tercio cap. ibi. Quid ergo ampli⁹ t̄c. De duob⁹ iudei gloriabant̄ scz de lege t̄ circūcisione q̄ nō erat ex lege moysi. s̄ ex p̄ribus vt dicit Jo. 7. p̄p̄o ergo ostēdit qz lex audita siue recepta nō sufficiebat ad salutē. sc̄do ostēdit idē de circūcisione ibi. Circūcisio q̄des t̄c.

Circa primū duo facit. primo p̄ponit qd̄ intendit. sc̄do manifestat p̄positū ibi. Cū em̄ gētes. Circa primū p̄p̄o duo. Vnū excludēdo. alterū asserēdo. Excludit em̄ qd̄ iudei opinabant̄ scz se p̄ solū legis auditum iustificari. Cū dicit. ita dicitū est qz peccātes in lege iudicētur p̄ legem. Nō enim auditores legis ex hoc ip̄o qz legem audiūt iusti sunt apud deū. et si apud hoies iusti reputant̄. Mat. 7.

Qui audit uerba mea t̄ nō facit ea similis est uiro stulto.

Fac. 1. Si q̄s auditor est uerbi t̄ nō factor t̄c. sc̄do astruit qz factores legis sunt iusti cū dicit. s̄ factores legis iustificabunt̄. Mat. 7. Quis q̄ audit uerba mea et facit ea assimilabitur uiro t̄c. Fac. 1. Estote factores uerbi et nō auditores t̄m et p̄s. Intellect⁹ bon⁹ oibus faciētib⁹ eū. Et circa sc̄dum uidet̄ esse qd̄ infra tercio dicit̄ ex op̄ibus legis nō iustificabit̄ ois caro corā eo. nō ergo aliq̄ ex hoc qz opa legis faciūt iustificātur. s̄z dicēdū est qz iustificari trip̄t accipi potest. Vno nō p̄t accipi q̄ntū ad reputatiōez vt tunc aliq̄s iustificari dicat q̄n iust⁹ reputat̄. Eze. 16. Iustificasti sororē tuā scz p̄ reputationē Et s̄m hoc potest intellegi hoc. factores legis iustificabuntur. i. iusti apud deū t̄ hoies reputabunt̄. sc̄do p̄ executionē iusticie in q̄ntū scz opa iusticie exequūtur. Luc. 18. Descedit hic iustificat⁹ in domū suā qz scz publican⁹ op̄ iusticie fecerat cōstēdo peccatū. Et hoc nō verificat̄ qd̄ hic dicit̄ Factores legis iustificabuntur scz legis iusticia exequēdo. Tercio potest accipi iustificatio q̄ntū ad causāz iusticie vt scz ille dicitur iustificari qz iusticia de nouo accepit s̄c̄ infra q̄nto. Iustificati igit̄ ex fide t̄c. sic aut̄ nō intelligit̄ hic qz factores legis iustificētur q̄si q̄ p̄ opa legis iusticia acq̄rāt hoc qd̄ esse nō potest neqz q̄ntū ad opa ceremonialia q̄ grām iustificantiē nō cōferebāt. neqz etiā q̄ntū ad moralia ex q̄bus habit⁹ iusticie nō acq̄rīt. sed pot⁹ p̄ habitū iusticie infusum huiusmodi opera faciūt. Deinde cū dicit. Cū em̄ gētes. manifestat p̄positū. Et primo ostēdit qz factores legis etiā si nō sint auditores iustificātur. sc̄do qz auditores legis sine legis obseruātia nō iustificant̄ ibi. Si

aut̄ iudeus. Circa primū tria facit. primo p̄ponit dignitatē eorū q̄ legē absqz auditu obfuar̄. sc̄do manifestat qd̄ dixerat ibi. Qui ostendunt opus legis. tercio p̄bat ibi. Testimoniū reddēte illis. Circa primū tria tāgit. quātum ad gētes primo carentia legis dicens. Cū em̄ gētes q̄ legē nō habēt scz diuinā quā nō acceperūt nō em̄ gētib⁹ data est lex s̄z iudeis s̄m illud ecc. 24. Et in ps̄. Nō fecit taliter omni nationi. deu. 33. Legē p̄cepit nob̄ moyses hereditatem multitudinis iacob. Ex q̄ patz qz gētilles nō peccabāt nō obseruādo ceremonialia legis. sc̄do cōmendat in eis legis obseruātia cū dicit. Naturalit̄ faciūt q̄ sunt legē id est que lex mandat scz q̄ntuz ad p̄cepta moralia q̄ sunt de dicamine rationis naturalis. sic t̄ de iob dicitur qz erat iust⁹ t̄ rectus ac timēs deū t̄ recedēs a malo Cū ipse dicit. 23. Vestigia eius sequūt̄ est. pes me⁹ uias ei⁹ custo diui. s̄z qz dicit naturalit̄ dubitatiōnē habet. uidet̄ em̄ patrocinari pelagianis q̄ dicebāt qz homo p̄ sua naturalia poterat oia p̄cepta legis seruare. Nō exponēdū ē naturaliter. i. p̄ naturā grā reformatā. loq̄tur em̄ de gētib⁹ ad fidē p̄uersit̄ q̄ auxiliō grāe xpi ceperāt moralia legē obseruare. Al̄ p̄t uici naturalit̄. i. p̄ legē naturalē ostēdem tem eis qd̄ sit agēdū s̄m illud ps̄. Multi dicit̄ q̄s ostendit nob̄ bona: signatū t̄c. Qd̄ ē lumē ratiōis naturalis in q̄ ē ymago dei t̄ tū nō excludit̄ q̄n necessaria sit grā ad mouēdū affectū sic etiā p̄ legē ē cognitio pecc̄ vt dicit̄. i. s̄ra 3. et tū ulterius req̄rīt grā ad mouēdū affectum. Tercio ostendit eorū dignitatē in hoc. s̄. qz huiusmodi legem nō habētes ip̄i sibi sunt lex in q̄ntū. s̄. fungūtur officio legis ad seip̄os: instruēdo se t̄ inducēdo ad bonū. qz vt philo sophus dicit̄ io. ethicozū. Lex ē s̄mo coactiōez habēs ab aliq̄ prudētia t̄ intellectu p̄cedēs. Et ideo dicit̄. i. i. p̄. 1. Quis lex non ē posita. s̄. qz exteriori lege nō cogit. sed posita ē inuisi q̄ indigēt exteri⁹ cogi. Et ite ē sup̄m⁹ gradus dignitatis in hoīb⁹. vt scz non ab alijs s̄z a seip̄is inducantur ad bonū. Secūd⁹. No grad⁹ est eorū q̄ inducūt ab alio sed sine coactiōe. Terci⁹ aut̄ ē eorū q̄ actiōe indigēt ad hoc qz fiat bonū. Quartus ē eorū q̄ nec coactiōe ad bonū dirigi possūt. Itē. 2. Frustra percussit filios v̄ros uiscerū nā nō receperunt. Deinde cū dicit. Qui ostēdit. ostēdit quōd ip̄i sibi sunt lex qd̄ accipere possunt ad firmitudinē legis q̄ ab exteriori hoīe p̄ponit̄. s̄. cōsuevit ad infirmitatē et memoriā scripto tradi t̄ s̄m illi q̄ legē obfuar̄ absqz exteri⁹ aus auditu legis ostēdit op̄ legis scriptū. nō qd̄ attramēto. s̄ p̄mo qd̄ et principāl̄ spū dei uini. vt dicit̄. i. cor. 3. Sc̄do etiā hūano studio. puer 3. Describere ea i tabulis cordis tui. s̄. p̄cepta sapiētie. Cū t̄ hic seq̄tur. In cordibus suis. nō p̄gameno aut tabulis lapideis siue eretis. Itē. 31. Dabo legē meā in uiscerib⁹ eorū t̄ i corde eorū sup̄scribē eā. Deinde cū dicit. Testimoniū reddēte. p̄bat qd̄ dixerat. s̄. qz op̄ legis sit i cordib⁹ eorū inscriptū p̄ qd̄ opa q̄ huiusmodi scriptum ānunciāt. t̄ p̄mo ponit illa opa quorū vnū est testimoniū cōsciētie qd̄ tāgit dicens. testimoniū reddēte illis cōsciētia q̄dē nihil aliud ē q̄ applicatio cōgnitiōis hīte ad iudicādum de aliq̄ v̄rū sit bene vel male factū. Nō huiusmodi cōsciētia q̄ntū testimoniū p̄hibet de bono s̄m illud. 2. cor. 1. Hīta n̄ra hec ē testimoniū cōsciētie n̄re. Nōqz aut̄ d̄ malo. ecc. 7. Scit cōsciētia tua qz t̄ tu crebro maledixisti alijs. Nō aut̄ p̄t aliq̄s p̄hibere testimoniū de aliq̄ ope qz sit bonū vel malū nisi p̄ hoc qz habet legis noticiā. Nō hoc ip̄m qz cōsciētia testimoniū reddidit de bono vel malo ē euidēs signū qz i corde hoīs sit op̄ legis descriptū. Al̄d aut̄ op̄ ē accusatio t̄ defensio q̄ sine noticia legis eē nō p̄t. Et q̄ntū ad hoc dicit. Et cogitationū i. cogitatioib⁹ accusantiū aut etiāz defendētū. i. accusatib⁹ vel defēditib⁹ more grecoz q̄ genitiis loco ablatiuorū v̄nūt̄ t̄ hoc inter se inuicē. insurgit em̄ hōi circa aliquod

facti aliqua cognitio accusans dum propter rationes alii quā cogitat se male fecisse. ps. Arguā te et statuā contra faciē tuā. ysa. 5. Agnitio vult? eorū respōdebit eis. Quis quā eia surgit alii cognitio defendēs dū p aliquā rationē cogitat se fecisse bene. secundū illud Job. 27. Nō reprehendit me cor in omni vita mea. Et inter hanc accusatiōnem et defensionem locum habet testimoniū conscientie cui statur. Potest et aliter legi vt dicatur testimoniū red dente illis conscientia ipsoꝝ que scilicet conscientia nō solū est operum sed etiā cogitationū de quibus scilicet homo conscientiā habet sed primū melius est. Sed qz testimoniū accusatiō et defensio in iudicio locum habet. agit se cūdo de huiusmōi iudicio oñdēs tēp? euz dicit. die. qd dicit nō ad designandum tēporis qualitatem sed absconditoꝝ manifestatiōnez. p̄me. cor. 4. Illuminabit abscondita tenebrarum. Quādoqz tamen dicitur nō ppter incertitudinem hōre illius. Ma. 25. Media nocte clamor factus est. Dicitur aut cogitationes accusantes vlt defendentes in die iudicii nō ille que tunc erunt qz tunc vnicuiqz māifesta erit salus vlt damnatio. sed defensio vel accusatiō cogitationum que nūc sunt et testimoniū conscientie quod nūc est reprētabili homini in illa die virtute diuina faciente. vt dicit Aug. 2. de ciu. dei. Moricia aut illaz cogitationū que remanent in alia nihil eē aliud vident vt dicit glo. q̄ reatus pene vel meritum ex eis consequens. Ostendit etiā auctorem iudicii dicens. Cuz iudicabit de us. p̄. Iudicabit orbem terrarū in equitate. Determinat etiam de quibus erit iudicium cū dicit. Q̄culra hominū de quibus nūc homines iudicare nō possūt. p̄me cor. 4. Illuminabit abscondita tenebrarū. Ostendit etiam docētrinā ex q̄ habet fides de hoc iudicio cū dicit. scdm euāgelium meū id est a me predicatum. Ma. 12. Omne verbum ociosum et. Dicit aut euāgelium meum quū nō possit dicere baptismum suū et sit vtriusqz minister qz in baptismo nihil opatur industria hominis. sed in euāgelio predicando multum industria predicatoris opatur. ephē. 3. Prout potestis legentes intelligere prudentiam meā in ministerio. Postea ponit cui datum est iudicium cū subdit. Per ihm xpm qui scilicet est constitutus a deo iudex viuoz et mortuozum vt dicit. Act. 10. 2 Jo. 5. Pat omne iudicium dedit filio qui scilicet in iudicio apparebit bonis et malis. sed bonis scdm gloriā diuinitatis. ysa. 33. Regem in decore suo videbunt. Valis aut scdm naturā humanitatis. Apo. primo Videbit eum omnis caro.

LECTIO QUARTA.

S autem tu iudeus cognosaris et requiescis in lege. et gloriaris in deo et nosti voluntatem eius et probas uti liora instructus per legem. confidis teipsus esse ducem cecoz. lumen eozum qui in tenebris sunt. eruditorem insipientiū. magistrū infantium. habentem formam scientie et veritatis in lege. Qui ergo alium doces teipsus nō doces. Qui predicas nō surandum furaris. Qui dicis nō mechādū mecharis. Qui abhominaris idola sacrilegium facis. Qui in lege gloriaris per preuaricationem legis deum in honozas. Nomen enī dei per vos blasphematur inter gentes sicut scriptum ē. Circumcisio quidem prodest si legez obserues. si aut preuaricator legis sis. circumcisio tua p̄puciū facta ē. Si igit p̄puciū iusticias legi

custodiat. nōne p̄puciū illi in circūcisionez reputabit. Et iudicabit id qd ex natura ē p̄puciū legē sumās te q̄ p litterā et circūcisio nē p̄uaricator legis es. Nō eim q̄ in maifesto iudeo ē. neqz q̄ in maifesto i carne est circūcisio s̄ q̄ in abscondito iudeo est et circūcisio cor dis in spū nō in littera. cui? laus nō ex hominibus sed ex deo est.

Ostenso qz factores legis iustificatur etiā sine hoc qz sit auditores qd p̄tinebat ad gētiles. hic ostendit qz auditores non iustificatur nisi sint factores qd p̄tinet ad iudeos. P̄tio ergo ostendit prerogatiua iudeoz q̄tū ad legē suscep tionem. secūdo ponit eoz defectum q̄tū ad legis transgressiōē ibi. qui ergo alii. Ponit aut eoz prerogatiuas tripliciter. Primo q̄tū ad gentē cui data est lex. scdo q̄tū ad legē ibi. Et requiescis in lege. tertio q̄tū ad legis effectum siue factū ibi. Et nosti voluntatē eius. Quātū aut ad gentem dicit. Si aut tu iudeus cognominaris quod est nomen honorabile scdm illud. ps. Facta est iudea sanctificatio ei. Jo. 4. Salus ex iudeis est. Dicunt aut iudei nō a iuda machabeo vt quidā dicunt forte p̄p hoc qz iudas machabeus gentem illam in dispersione existentem cōgregauit et protegit scdm illud p̄mo. machab. 3. Preliabatur p̄tia israel cum leticia et dilatavit gloriāz populo suo. Inuenit enim nomen iudeoz ante iudā machabeum scdm illud hester. 8. Iudeis noua lux oriri visa est. Et ideo dicendum est qz iudei denominatur a iuda patri archa. gen. 49. Iuda te laudabunt fratres tui. Cuz eim tempore roboam. x. tribus ab eius regno se segregantes vitulum aureum adorarent in transmigrationem sunt ducte ab assirijs vt habetur q̄rti regum. 17. Nec de eozū reuerfione facit mentiones scriptura. sed potius terra remāsit occupata ab alienigenis qui postmodū samaritani sūt dicti. P̄ne autem tribus scilicet iude et beniamin adherētes regno roboam perseuerauerunt in cultu dei. Et quāuis in captiuitatem babilonis fuerint ducte. postmodum tamen per cyrum regem persarum sunt reducti in terram suam vt dicitur primo esdre. primo. Et qz tribus iude maior erat ab ea tota illa gens denominabatur. Et nō soluz q̄ illierant de tribu beniamin sed etiā de alijs tribubus reuertentibus qui se illis adiunxerunt. Consequenter eum dicit. et requiescis in lege. ponit eozum prerogatiua quātū ad legē. Et primo quidem quātū ad ipsam legē cum dicit et requiescis in lege quasi per eam certificatus in credendis et in agendis. Dubitans enī intellectu nō quiescit sed vtriusqz sollicitatur qui aut sapientie certitudinem accipit mente quiescit. Sap. 8. Intrans in domum meam cōquiescam cum illa. secūdo quātū ad legis lato rem euz subdit et gloriaris in deo id est in cultu et noticia vnius dei. Re. 9. In hoc gloriatur qui gloriat scire et nossee me et. p̄me cor. p̄mo 2. 2. cor. 10. Qui gloriatur i domino gloriatur. Deinde cum dicit et nosti ponit prerogatiua eozum quātū ad fructum legis et primo q̄tū ad hōres respectu sui ipsi. scdo respectu alioꝝ ibi ostendit. Poit aut duplicē fructū. Primū qdē ridentē gē quaz de deo habebāt euz dicit nosti voluntatē ei? quid. s. de us velit vos facere infra. 12. Et p̄betis que sit voluntas dei. scdm fructum ponit qz respōdet quietenti in lege s̄ cū dicit. et p̄bas vtiliora. i. scis ap p̄bare eligēdo nō soluz mala a bonis. s̄ etiā meliora a min? bonis. Cū q̄rebat qdaz. ma. 22. qd ē mādātū magnū. Et hoc instruct p̄ legem. ps. Vtrū hō quē tu erudicis dñe et de lege tua docueris eū. Consequenter poit fructū p̄ respectū ad alios. q̄ qz de tripliciter se hnt ad noticiā legi. Quidā enī sūt oīo i legi ignorātia p̄tiumi vno qdē mō p̄ defectū natalis genij.

Ad Romanos

sicut et homo corpalliter dicitur cecus per defectum interiori potestate visive. **Ysa. 59.** Palpauimus ceci parietem. Huiusmodi autem hominibus non potest homo lumē sciētie prebere ut ipsi se videre possint quid sit agendum. sed prebet eis homo ducatur ut cecis: mādamo eis quid facere debeant. Quis mandatorū rōm non cognoscant. **Iob. 29.** Oculus fuit ceco. de quibus tū dicit **ma. 15.** Ceci sunt et vus ces cecorum. Alio modo sunt in ignorantia per defectum discipline qui sunt quasi in tenebris exterioribus non illuminati per doctrinā quibus sapiens prebere potest lumē discipline ut intelligant que mandantur. et hoc est quod dicit **Lu. 11.** me eorum qui in tenebris sunt. **Lu. 11.** primo. Illuminare hijs qui in tenebris sunt. secundo autē tangit illos qui sunt in via peruenienti ad sciam quā nondū attingerūt et hoc vno modo per defectū plene instructionis. Et hoc est quod dicit **Eruditorum insipientium id est eorum qui nondū sapientiaz accipiunt quod dicunt erudiri quasi erubescunt ruditate que a principio inest omnibus cum primo instruantur. **Ecc. 7.** Filij tibi sunt erudi eos. Alio modo per defectum eratis sicut sunt puter. Et quantum ad hoc magis infantium. **Ysa. 33.** Ubi est doctor puulorum. Tertij vero sunt qui iam sunt in sciētia pueri. Et isti indigent a sapiētibus informari ut habeant sapientiam dicta in auctoritate quasi quādam regulam seu formam. Et quantum ad hoc dicitur hātem formam sciētie. **scdō tibi. 1.** Formā habe bonorum verborū quā a me audisti. **Et phi. 3.** Obseruate eos qui ita ambulant sicut habentis formam nostrā. Oportet autē eos qui sic informant auctoritate maiorū instrui ut sciant quid sit in lege traditū. Et ideo dicit sciētie. **Sap. 10.** Dedit illi sciam sanctorū. Et etiam ut sciant quid sit verus intellectus eorum que traditur in lege. Et quantum ad hoc dicit veritatis. **ps.** Emitte lucem tuā et veritatem tuā. Deinde cum dicit. Qui ergo alius doces. ostendit defectū eorum scdō transgressionē legis. Et primo hominis ad seipsum cū dicit. Qui ergo alium doces dirigendo ipsum ad bonum teipsum non doces dirigendo. Et potest legi vel interrogatiue quasi cum quadam indignatione. vel remissive quasi asserendo eorum maliciam. et simile est in sequentibus. **Iob. 4.** Ecce docuisti plurimos. Et infra. Hūc terigit plaga et defecisti. secundo tangit defectum quantum ad proximum. Primo quidem quantum ad res que furto subtrahuntur cuius dicit. Qui predicas non furandū furaris **Ysa. 58.** Principes tui infidelis socij furum. scdō quantum ad personam coniunctam que per adulterium polluitur. Et quantum ad hoc dicit. Qui doces non mecham dum mecharis. **Ecce. 7.** Omnes adulterantes quasi clibanus. **Iere. 5.** Anusquis ad uxorem proximi sui. tertio autem ostendit eorum defectum per cōparationem eorum ad deum et primo quidem quantum ad hoc quod peccabant. cōtra ipsum cultum. Et quantum ad hoc dicit. Qui abominaris ydola cognoscens. s. ex precepto legis ea non esse colenda sacrilegium facis abutendo. s. hijs que pertinent ad diuinū cultū. Quod quidem primo fecerūt in statu legis. **Mal. 1.** primo. Dicitis mensa dñi cōtaminata est. Et postmodum blasphemādo ipsum. **Mat. 12.** In beelzebub principe et cetero. secundo quātum ad ipsam gloriam cum dicit. Qui in lege gloria ris per preuaricationem legis deum inhonoras. sicut enim legis obseruātia in bonis opibus est occasio videntibus ut honorent deum. ita etiā transgressio legis per mala opera occasio est videntibus blasphemādi. **pma. pe. 2.** Ex bonis opibus vos cōsiderantes glorificent deum. Contra autē dicitur **pma. tibi. 6.** Quicūque sunt sub iugo seruitutis dominos suos omni honore dignos arbitrentur ne nomen domini et doctrina fidei blasphemet. Et ideo in ps dicitur. Uidi preuaricātes et tabescebā. Et ad hoc inducit auctoritatem subdens. Nōmē enim dei per vos blasphematur inter gentes quod scilicet gentes videntes iudeorum malam cō-**

uersationem reputabant hoc puenire ex mala instructione legis a deo tradite. Dicit autē sicut scriptus est. **Ysa. 52.** Dominatores eius iniqui agunt et iugiter tota die nōmē meū blasphematur. et **ezech. 36.** scdōm aliam litteram ubi nōstra sic habet. **Mo.** propter vos ego faciam domus israel sicut propter nōmē sanctus meū quod polluitis in gentibus. **Dei.** deus dicit. Circūcisio ostendit quod nec circūcisio sufficit ad salutē eadez rōne qua nec lex quod. s. obseruātia legis sine circūcisione valet. sine qua tamē circūcisio non prodest sicut si militer dicitur est. Et circa hoc tria facit. primo comparat circūcisionem ad iudeos circūcisos. scdō ad gentes incircūcisos ibi. Si igitur prepuccium. tertio manifestat quod dixerat. ibi. **Mo.** enim qui in manifesto. Circa primū duo facit. primo ostendit qualiter circūcisio proficit. secundo qualiter non proficit ibi. Si autē preuaricator et cetero. Dicit ergo primo. Circūcisio quidem prodest quantum ad remissionem peccati originis. Unde dicit **gen. 17.** Masculus cuius prepuccij caro circūcisā et cetero. Sed tibi adulto tunc finaliter prodest si legē obserues sicut religiosus prodest professio si regulas obseruet. Circūcisio enim erat quasi quedā professio obligās homines ad obseruātia legis. **Gal. 5.** Testificor omni circūcisi danti se. quoniam debitor et cetero. Quod autē apostolus dixit si circūcidimur xpus nihil vobis proderit. loquitur quantum ad tempus post gratiā euāgelij diuulgatam. hic autē loquitur quantum ad tempus ante passionē xpi in quo circūcisio statū habebat. secundo ibi. Si autē preuaricator ostendit quomodo circūcisio non proficit dicens si tu iudee adulte preuaricator es legis circūcisio tua prepuccium facta est. i. non plus valet tibi quam prepuccium. quod non seruas quod per circūcisionem presteris. **Iere. 9.** Omnes gentes prepuccij habent domus aut israel in circūcisi sunt corde. quinimo ex hoc sunt magis rei quod non seruant quod presterunt. Dupliciter enim sulta et infidelis promissio ut dicit. **ecc. 5.** Deinde cū dicit. Si ergo prepuccium. comparat circūcisionem ad gentiles. et hoc dupliciter. primo quidem quantum ad hoc quod eius fructū habent gentiles obseruādo legem. unde dicit. Si circūcisio prodest cuius obseruātionē legis non aut sine ea. igitur si prepuccium id est gentilis incircūcisus custodiat iusticias legis id est iusta precepta legis. **ps.** Omnia mādata tua veritas. Nōne prepuccium illius in circūcisione reputabitur quasi dicitur. Fructum vere circūcisionis habebit. Ad hoc enim homo extrinsecus circūciditur in carne ut se se circūcidat in corde. **Iere. 4.** Circūcidimini dño et auferre prepuccia cordium vestrorum. scdō ibi. Et iudicabit et cetero. Comparat circūcisioz gentilis ostendens propter obseruātia legis iudeo preferri. unde dicit. Et prepuccium id est gentilis incircūcisus. cōsummas id est implens mādata legis ex natura id est per naturalē rōm ut supra dicitur est quod naturaliter que sunt legis faciūt iudicabit per cōparationē de se iudeum circūcisum qui es preuaricator legis transgrediendo precepta eius per litteram id est habet legem litteris descriptam circūcisio nem scz carnis. Unde de hoc cōparationis iudicio dicit. **ma. 12.** Uiri niniulte et cetero. Deinde cum dicit. **Mo.** enim qui in manifesto et cetero. assignat rōnes dictorum. Et primo ponit rationes. scdō probat eam ibi. Cuius laus. Circa primū duo facit. primo assignat rōnem quare circūcisio vel iudaismus sine legis obseruātionē non proficit. scdō assignat rationem quare obseruātia legis proficit sine iudaismo et circūcisione ibi. sed qui in absco. Dicit ergo quod ideo circūcisio preuaricātia legē sit prepuccium et iudicat a prepuccio custodiēte legem. non enim est verus iudeus ille qui in manifesto est iudeus et scdōm carnalem generationem. **infra. 9.** **Mo.** enim omnes qui ex circūcisione sunt israel. hijs sunt israelite. sed qui filij sunt promissionis et similiter etiā non est xus circūcisio illa quod est manifesta in carne. Illa enim est signū ut dicit **Gen. 17.** Circūcides carnē prepuccij vtri ut sit signū federis

Nō autē est signum verū nisi ei respondeat signatū. Unde si q̄s iude⁹ esset trasgressor federis nō esset ei⁹ vera circūcisio. Et ideo reputat in p̄pucū. **D**einde cū dicit sed q̄ in abscondito assignat rōnem quare p̄pucūz custodientis legem reputet in circūcisionem et iudicet circūcisionē carnalē q̄. s. ille vere est iude⁹ q̄ est in abscondito. i. qui hēt i affectu cordis mādata legi quā iudei p̄ferent. **M**a. sexto **P**ater tu⁹ qui videt in abscondito etc. et similiter circūcisio vera est que est cordis in spiritu id est p̄ spirituz facta per quem sup̄flue cogitationes a corde precipiuntur. **H**el i spiritu id est per spirituale intellectum legis nō litteralē p̄bi. 3. Nos sumus circūcisio qui spiritu deo fuimus. **D**einde cū dicit **C**ui⁹ laus etc. probat p̄missaz rationē **M**anifestum est enim q̄ in omnibus iudicium diuinuz p̄ferendum est humano. **E**a vero que exterius apparent siue sit iudaismus siue circūcisio laudantur ab hominibus. sed ea que sunt in abscondito laudantur scdm iudiciuz diuinum. quia vt dicitur. i. re. 16. Homines vident que parent. de⁹ autē intuet cor etc. **U**nde relinquatur q̄ interior iudaismus et circūcisio p̄ualeat exteriori et hoc est quod dicit cuius scilicet interioris circūcisionis. laus non est ex hominibus sed ex deo. 2. cor. 10. Non enim qui seipsum commendat etc.

Incipit capitulum tertium.

Quid ergo amplius iudeo est. aut que utilitas circūcisionis? **M**ultū per omnem modum. **P**rimū quidem. quia credita sunt illis eloq̄a dei. **Q**uid enim si quidam illorum nō crediderunt. **N**unquid incredulitas illorum fidē dei euacuauit? **A**bsit. **E**st autē de⁹ verax omnis aut homo mendax. sicut scriptum est. vt iustificeris in sermonibus tuis et vincas cuz iudicaris. **S**i autēz iniquitas nostra iusticiā dei commēdat quid dicemus? **N**unquid iniquus est deus qui infert iram? **S**ecūduz hominem dico. **A**bsit. **A**lioquin quomō iudicabit deus hunc mundū? **S**i enim veritas dei in meo mendacio abundauit in gloriā ipsi us quid adhuc et ego tanq̄ peccator iudicor et nō sic vt blasphemamur et sicut aiūt quidaz nos dicere. faciamus mala vt veniant bona **Q**uorum dampnatio iusta est.

Postq̄ apostolus ostendit q̄ iudaismus ad quem pertinet legis susceptio et circūcisio nō sufficiunt ad salutem sine legis custodia per quam gentilis sine exteriori iudaismo et circūcisione fructuz vtriusq̄ cōsequitur. **H**ic obijcit contra p̄missa. et primo quidem proponit obiectionem. secūdo soluit ibi. **M**ultū quidem. **O**bjicit ergo primo si ita esset sicut dictum est q̄ nō est verus iudeus nec vera circūcisio in manifestos in occulto cordis. quid ergo amplius est iudeo id est quid amplius datum est q̄ ceteris. videtur q̄ nihil. **E**t hoc est incōueniens cum dñs dixerit. **deut. 7. T**e elegit dñs deus tuus vt sis ei populus peculiaris. **A**ut que utilitas circūcisionis. scilicet exterioris. **A**idetur ex p̄missis q̄ nulla. quod est incōueniens cum sit a deo tradita qui dicit. **Ma. 4. 8. E**go dñs docēs te vtilia. **D**einde cum dicit. **M**ultum quidem. soluit p̄missam obiectionē. et primo q̄tum ad prerogatiuam iudaismi. secūdo q̄tum ad vtilitatem circūcisionis. quarto

capitulo ibi. **Q**uid ergo dicemus. **C**irca primum duo facit primo ostendit iudeorum prerogatiuam. secūdo exclusioit eorum gloriā qua se gentibus superbe preferebant ibi **Q**uid ergo precellimus. **C**irca primum tria facit. primo proponit quod intendit. secūdo manifestat ibi. **P**rimuz quidem. tertio excludit obiectionem ibi. **Q**uid enim si q̄dam. **D**icit ergo primo. quesitum est quid amplius sit iudeo. **E**st autē ei aplius et q̄tum ad quantitatem que significatur cum dicit multum. et q̄tum ad numerum qui significatur cum dicit. **P**er omnem modum. habent enim amplius aliquid et in cōtemplatione diuinorum scdm illud **ps. 103. 17. N**otus in iudea. **E**t scdm dispositionem temporalium. **ps. 103. 18. N**ō fecit taliter omni nationi. habent etiam amplius q̄tum ad patres q̄tum ad promissiones et q̄tum ad proles infra. 9. **Q**uorū est adoptio filiorum dei et gloria et testamentum. et in quolibet eorum nō est parua excellentia s̄ magna et precipua. quod pertinet ad id quod dicit multū **M**aximuz enim bonum hominis est in dei cognitione in hoc q̄ deo adhaereat. et a deo instruat. **ps. 137. 6. B**eat⁹ homo quem tu erudieris domine. **D**einde cum dicit. **P**rimuz quidem etc. **M**anifestat quod dixerat dicens. **p**rimū quis dem id est precipue amplius est iudeis q̄ eloquia dei cre dita sunt illis quasi amicis. **Jo. 5. 38. V**os dixi amicos. **E**t hoc est multū. quia eloquia dei sunt honesta. **ps. 119. 141. E**loq̄a dñi vera iustificata in semetipsa. **S**unt delectabilia. **ps. 119. 173. Q**uā dulcia faucib⁹ meis eloq̄a tua **S**unt etiā vtilia ad nō peccanduz. **ps. 119. 112. I**n corde meo abscondi eloquia tua vt nō peccem tibi. **D**einde cum dicit. **Q**uid enim si quidā excludit obiectionem. **E**t primo ponit eam. secūdo exclusioit ipsam ducendo ad incōueniens ibi. **N**unquid incredulitas. tertio ostendit esse incōueniens ad quod inducitur ibi **E**st autē deus verax. **P**osset aliquis prerogatiue iudeorū derogare opponendo ingratitudinem eorum per quas viderentur dignitatez eloquiorū dei amississe. **U**nde dicit q̄d aut si quidam illorum nō crediderunt. nūquid per hoc cōcluditur q̄ nihil amplius sit iudeo scdm illud 2. **pe. 2. 2. V**elut erat illis nō cognoscere viam iusticie q̄ post cognitionem retrogruz conuerit. **N**ō crediderunt autē primo qui de legislatorū. **ps. 115. 11. N**ō crediderūt verbis eius. secūdo nō crediderūt proph̄is. **eze. 2. 12. I**ncreduli et subuersores sunt tecum. tertio nō crediderunt ipsi filio. **Jo. 8. 45. S**i veritatē dico vobis quare nō creditis mihi. **D**einde cum dicit. **N**unquid incredulitas. excludit dictam obiectionem ducendo ad incōueniens quia si p̄pter incredulitatem aliq̄rum prerogatiua iudeorum tolleretur sequeretur q̄ inere vilitas hominis fidem dei euacuet quod est incōueniens. **E**t hoc est q̄ dicit. **N**unquid incredulitas eorū qui scilicet nō crediderunt euacuauit fidem dei quod potest dupliciter intelligi. **A**no modo de fide qua creditur in deus. nō enim per hoc q̄ quidā nō crediderunt euacuatur fides illorum qui crediderunt. **N**alium enim quorundā in societate existentium nō euacuat bonum aliorū. **ecc. 33. 17. E**x ip̄sis benedixit et exaltauit sacrificauit et ad se applicauit etc. quod est cōtra illos contra quos **A**ugu. dicit in epistola ad plebem yponēsem. **A**d quid aliud sedent isti et quid aliud tractant nisi vt cuz ep̄s vel clericus vel monachus vel sanctimonialis ceciderit omnes tales esse credant. s̄ nō omnes posse manifestari. **A**lio modo potest intelligi de fide qua deus fidelis est implens promissa hebre. 10. **F**idelis enīz est qui re promissit. **H**ec autē fidelitas euacuatur si propter quorundā incredulitatem accideret q̄ nihil amplius esset iudeo. promissit enim deus populum illum multiplicare et magnificare vt patet. **gen. 22. 17. M**ultiplicabo semen tuuz. **D**einde cum dicit. **E**st autē ostendit hoc esse incōueniens q̄ fides dī euacuaret p̄p̄ hoīz incredulitatē et p̄mo q̄dē ad hoc ducti rōez. scdo autē itatē ibi sic